

УДК 332.1

Урбан О.А., к.е.н., доцент

Дзямулич М.І., к.е.н., доцент

Чиж Н.М., к.е.н., доцент

Луцький національний технічний університет

Теоретичні основи формування ефективного механізму взаємодії національних економік з транснаціональними корпораціями

Глобалізація та транснаціоналізація світової економіки об'єктивно послаблюють можливості окремих країн регулювати операції ТНК за допомогою національних інструментів. Ці процеси викликають потребу в координації політики багатьох країн, уніфікації стандартів оподаткування, розробці загальних принципів інвестиційного клімату.

Не зважаючи на існування ряду міжнародних інституцій і існування цілої низки нормативно – правових документів, котрі регулюють діяльність ТНК на міжнародному рівні на сьогоднішній день немає єдиного міжнародного інституту, що займався б регулюванням світових інвестиційних потоків або міжнародного виробництва ТНК.

Ключові слова: глобалізація, транснаціоналізація, транснаціональна корпорація, податкові стандарти, інвестиційний клімат.

Urban O., Dzyamulych M., Chyzh N.

Theoretical foundations for the formation of an effective mechanism of co-operation of national economies is with multinational corporations

The research is devoted to the problems of economy of transnationalization and problems closely connected with them. Nowadays the question of transnational economic regulation became one of the main disputable in the world. There are quite contrary points of view on the problem.

Globalization and transnationalization of world economy weaken possibilities of separate countries to regulate the operations of Transnational Corporation (TNC) by national instruments objectively. These processes cause a requirement in coordination of policy of many countries, unification of standards on taxes, development general principles of investment climate.

The formation of the mechanism of interaction of TNCs with national economies is due to two factors. Firstly, TNCs are, for various reasons, interested in successful expansion into the national economy, which means that host countries should be aware of both the positive and the negative effects of their activities in their economic

space and the possible benefits of attracting foreign capital and losses from of this. Secondly, transition economies are also interested in attracting foreign capital, primarily TNCs, into their economies.

A typical trend in the activities of TNCs in today's environment is the active search for places of investment with lower losses and, first of all, due to low wages and the expansion of foreign markets. This tendency is due to the fact that in the modern world economy one of the consequences of the global economic downturn was the strengthening of international competition.

Key words: globalization, transnationalization, Transnational Corporation, standards on taxes, investment climate.

Урбан О.А., Дзямулич М.І., Чиж Н.М.

Теоретические основы формирования эффективного механизма взаимодействия национальной экономики с транснациональными корпорациями

Глобализация и транснационализация мировой экономики объективно ослабляют возможности отдельных стран регулировать операции ТНК с помощью национальных инструментов. Эти процессы вызывают потребность в координации политики многих стран, унификации стандартов налогообложения, разработке общих принципов инвестиционного климата.

Несмотря на существование ряда международных организаций и существование целого ряда нормативно - правовых документов, регулирующих деятельность ТНК на международном уровне на сегодняшний день нет единого международного института, который занимался бы регулированием мировых инвестиционных потоков или международного производства ТНК.

Ключевые слова: глобализация, транснационализация, транснациональная корпорация, налоговые стандарты, инвестиционный климат.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими і практичними завданнями. Формування механізму взаємодії ТНК з національними економіками обумовлене двома факторами. По-перше: ТНК з різних причин зацікавлені в успішній експансії у країни національної економіки, а це означає, що приймаючі країни повинні уявляти собі як позитивні, так і негативні наслідки їхньої діяльності на своєму економічному просторі й можливі переваги від залучення іноземного капіталу та втрати від цього. По-друге: країни перехідної економіки також зацікавлені в залученні іноземного капіталу, в першу чергу ТНК, у свою економіку.

Це, в основному, обумовлено причинами економічного характеру – недостатність фінансових і технологічних ресурсів для виробництва конкурентоспроможної продукції на світовому ринку. В той же час вказана проблема може бути вирішена тільки за умови, що вони зможуть бути не тільки реципієнтами, але й донорами капіталу. І тут теж виникає багато теоретичних і практичних питань, які потребують свого вирішення.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Теоретичні та методологічні аспекти транснаціоналізації та ТНК знайшли певне висвітлення у працях вітчизняних та зарубіжних учених. Зокрема основи теорії еkleктичної парадигми і теоретичні питання діяльності ТНК на макроекономічному (найбільш загальні національні, міжнародні глобальні тенденції), мезаекономічному (тенденції взаємодії між фірмами на галузевому рівні), мікроекономічному (тенденції зростання окремої фірми) рівнях знайшли відображення у роботах Дж.Даннінга, С.Хаймера, А.Берлі, Г.Мінзона, Дж.Бернхема, Дж.Гелбрейта, П.Дракера, Р.Лернера.

Питання біхевіористичної теорії ТНК, яка розглядає їх через призму інтеграції у глобальну світову систему та взаємозв'язок між транснаціоналізацією, ТНК і принципами корпоративного управління, висвітлено у працях Х.Перлмутера, П.Самуельсона, Дж.Робінзона, Дж.Стопфорда, Л.Уельса, Дж.Мак-Дональда, М.Паркера, М.Портера. Серед російських вчених, які займались вивченням проблем ТНК, слід зазначити наукові праці Р.Хасбулатова, В.Щетиніна, Ю.Юмашева, О.Черкесова, О.Богомолова, Ю.Беляєва, Б.Болдирєва, В.Мартинова, А.Миронова, Н.Симонії.

Вагомим внеском у дослідження різних аспектів формування та діяльності ТНК, в тому числі їх взаємодії з країнами перехідної економіки, є праці вітчизняних учених Ю.Пахомова, В.Будкіна, В.Новицького, В.Рокочої, М.Рубцової, Д.Лук'яненка, В.Сіденка, А.Кредісова, А.Поручника, Є.Панченка, І.Бланка, М.Дудченка, В.Білошапки, О.Білоруса, А.Пересади, А.Філіпенка, А.Румянцева.

Цілі статті. Мета даного дослідження полягає в розробці ефективного механізму взаємодії ТНК з перехідними економіками з урахуванням національних пріоритетів.

Для досягнення мети необхідно:

- провести критичний системний аналіз основних концепцій і теоретико-методологічних підходів до визначення ТНК та процесу їхньої діяльності;
- визначити роль ТНК в умовах трансформації світогосподарського розвитку та проаналізувати системи класифікації ТНК, що використовуються в теорії та практиці транснаціоналізації;
- провести аналіз особливих умов діяльності ТНК у країнах з перехідними економіками на сучасному етапі глобалізації світогосподарського розвитку;
- виявити методи проникнення ТНК в економічний простір країн з перехідною економікою, в тому числі України;
- запропонувати шляхи оптимізації організаційної та економіко-правової взаємодії перехідних економік, в тому числі України, з ТНК;
- розробити пропозиції щодо державного регулювання діяльності ТНК у країнах з перехідною економікою та вивчити перспективи залучення прямих іноземних інвестицій, зокрема в Україну;
- обґрунтувати об'єктивну необхідність транснаціоналізації вітчизняної економіки та розкрити вплив ТНК на формування національної економіки України.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Міжнародний механізм регулювання є складною системою, що охоплює не тільки багатосторонні відносини між урядами держав, а й регулювання міжнародних економічних відносин на рівні економічних суб'єктів ринкової діяльності, тобто між фірмове регулювання, що здійснюється міжнародними неурядовими організаціями (міжнародні асоціації підприємців, регіональні організації, банки, фонди і т.п.) [1].

Не зважаючи на існування ряду міжнародних інституцій і існування цілої низки нормативно - правових документів, котрі регулюють діяльність ТНК на міжнародному рівні на сьогоднішній день немає єдиного міжнародного інституту, що займався б регулюванням світових інвестиційних потоків або міжнародного

виробництва ТНК, як це робить Світова організація торгівлі у сфері міжнародного обміну товарами та послугами [2].

Серед основних тенденцій розвитку міжнародно-правового механізму регулювання ТНК слід назвати такі:

1) збільшення законодавчих змін, що ведуть до лібералізації руху міжнародного капіталу;

2) зростання ролі регіональних на міжнародних угод, що спрямовані на захист та гарантування ПІІ;

3) уніфікація інструментів стимулювання припливу прямих іноземних інвестицій;

4) створення певних правил експорту та імпорту капіталу, функціонування філіалів ТНК.

Таким чином, вищевикладені переваги і мотиви свідчать про те, що для країн з перехідною економікою і країн, що розвиваються, розміщення на їхній території зарубіжних філій ТНК є певною мірою вигідним. Присутність іноземних підприємств ТНК, або підприємств за участю капіталу ТНК є об'єктивною необхідністю і обов'язковим фактором для створення ринкової економіки, більш активної участі у міжнародному розподілі праці та інтеграції у світове господарство. Як відмічають вітчизняні вчені В.Будкін, Н.Назімова, Г.Шепелюк саме таку форму спільної діяльності з ТНК використовують східноєвропейські країни при переході до ринкової економіки [5, С.70].

Така ситуація пояснюється в першу чергу тим, що ТНК вкладають значні кошти у фінансування розробки нових і вдосконалення діючих технологій, забезпечуючи таким чином не тільки свій прибуток, а й впливаючи на економічне зростання країн, де знаходяться їхні материнські компанії. При цьому ТНК досить обережно ставляться до людського капіталу країн походження, що відображається в постійному намаганні зберегти або створити в них нові робочі місця. Разом з тим у приймаючих країнах спостерігається тенденція до зменшення кількості працюючих на філіях ТНК. Крім того, заробітна плата працівників, зайнятих на зарубіжних філіях ТНК, суттєво не відрізняється від середньої заробітної плати у приймаючих країнах. Особливо це стосується країн з перехідною економікою, в тому числі України.

Чим далі країни з перехідною економікою йтимуть шляхом ринкових перетворень, для їхньої транснаціоналізації створюватимуться кращі умови, а звідси можливо передбачити активнішу діяльність у них зарубіжних ТНК, а також, як альтернативу конкурентоспроможності вітчизняного виробництва, – створення і вихід на світові ринки національних ТНК. У зв'язку з цим, враховуючи позитивні й негативні наслідки діяльності ТНК у країнах з перехідною економікою, необхідно виважено і комплексно підійти до можливості залучення іноземного капіталу, в тому числі у процесі приватизації та реструктуризації виробництва і оновлення його технологічної основи, ефективно використовуючи при цьому механізм державного регулювання ринкових реформ. З цією метою необхідно мати науково-обґрунтовану програму для країни в цілому, а також повне уявлення про наслідки діяльності на національному економічному просторі конкретних ТНК. Для цього, на наш погляд, доцільно було б використати пропозиції і рекомендації, викладені в ході даного дослідження.

Однією з основних форм експансії ТНК у країни з перехідною економікою є створення спільних підприємств, а для України – переважно в організаційно-правовій формі – в вигляді закритих акціонерних товариств. При цьому контрольні пакети акцій, як правило, належать ТНК. При створенні таких СП інтереси засновників не завжди співпадають з державними. Тому необхідно прийняти концепцію державної програми регулювання діяльності ТНК, в тому числі в рамках програми інвестиційної політики, яка б урахувала пріоритети розвитку вітчизняної економіки, та дозволила б скоординувати ці інтереси на користь національних.

Висновки. Таким чином, інтереси національних засновників у суб'єктах господарювання за участю іноземного капіталу ТНК, як і будь-якого іншого нерезидента, можуть бути забезпечені за наступних умов: переважна частка (для акціонерних товариств – контрольний пакет акцій) у статутному капіталі; наявність власного керуючого персоналу; спільне прийняття рішень при рівних можливостях забезпечення контролю за діяльністю підприємства і розподілу прибутку; доступ до інформації про угоду партнерів на світових ринках і встановленням мікро-

корпоративних відносин; контроль за якістю технологій та обладнання, що пропонуються партнерами, рівнем підготовки фахівців; адаптованим до міжнародних стандартів національним законодавством.

Такі заходи необхідні і тому, що присутність ТНК на Формування механізму взаємодії ТНК з перехідним економіками обумовлене двома факторами.

По-перше: ТНК з різних причин зацікавлені в успішній експансії у країни перехідної економіки, а це означає, що приймаючі країни повинні уявляти собі як позитивні, так і негативні наслідки їхньої діяльності на своєму економічному просторі й можливі переваги від залучення іноземного капіталу та втрати від цього.

По-друге: країни перехідної економіки також зацікавлені в залученні іноземного капіталу, в першу чергу ТНК, у свою економіку. Це, в основному, обумовлено причинами економічного характеру – недостатність фінансових і технологічних ресурсів для виробництва конкурентоспроможної продукції на світовому ринку. В той же час вказана проблема може бути вирішена тільки за умови, що вони зможуть бути не тільки реципієнтами, але й донорами капіталу. І тут теж виникає багато теоретичних і практичних питань, які потребують свого вирішення.

1. Плотніков О.В. Макроекономічний розвиток України в контексті фінансової глобалізації // Стратегія економічного розвитку України: Наук. зб. № 7. – К.: КНЕУ, 2011. – Вип. 7. – С. 233-239.
2. Білорус О.Г, Лук'яненко Д.Г. та ін. Глобалізація і безпека розвитку: Монографія. — К.: КНЕУ, 2011. — 733 с.
3. Костицький В. Економіко-правові проблеми концентрації капіталу: від промислово-фінансових груп до транснаціональних компаній. // Право України. – 2012. - № 3. – С. 70-75.
4. Центр Разумкова 2002. – К.: Видавництво "Заповіт", 2012. – 623 с.
5. Чарльз М. Сігер, Х'ю К. Патон. Загальний стан та передумови розвитку фінансового ринку в Україні // Financial Markets International. Inc. – 2015. 1 січня. – С. 5.